№ 52 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 31 **1898** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 31 № 52

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խմբագրատեր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(26-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բալարինայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և դրամներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով: Բառին վճարվում է 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմի նշաններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Հրատարակչական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը. Մրգերի ցուցահանդէս. Նամակ Գանձակից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր մերկայումներ. Նամակ Եգիպտոսից. Նամակ Ամերիկայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլիքի աղջիկը.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՇԱՆՆԵՐ

Վերջին հեռագիրները ստիպում են կարծել, որ ամերիկա-սպանիական պատերազմը անխուսափելի է: Պատերազմական այդ աղաղակները, որոնք այժմ թնդում են Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, անկասկած, հաստատում են մի իրողութիւն. քաղաքակիրթ մարդկութեան ջղերը այլ ևս չեն կարողանում տանել այն սարսափելի գազանութիւնները, որոնցով արատաւորեց իրան Սպանիան: Պատմութեան խիստ, անողոք դատաւորը չը կարողացաւ խրատել այդ մի ժամանակ հզօր պետութիւնը. նա չը կարողացաւ հասկանալ, որ ինկվիզիցիայի խարոյկները և կրօնական կոյր ֆանատիկոսութիւնը պատճառ դարձան, որ նա կորցրեց իր հարուստ և լայնածաւալ գաղթականութիւնները, իսկ ծաղկած երկիրը ամայացաւ. նա չըմբռնեց, որ բռնութիւնը երբեք չէ կարող տիրապետութեան գրաւական լինել, և մարդկային նախրական իրաւունքների բռնաբարութիւնը՝ չէ կարող անպատիժ մնալ: Եւ Կուբա կղզին ոտքի կանգնեց նորից յիշեցնելու նրան այդ դառն ճշմարտութիւնը: Բայց իզուր. Սպանիան չը հասկացաւ, և արդար ապստամբութիւնը զսպելու համար, նա կղզու ամեն կողմերում խաչեր տնկեց և նրանց հովանու տակ կոտորեց հազարաւոր անմեղ մարդկանց, անպաշտպան կանանց և խեղճ երեխաներին ու ծերերին: Եւ երբ թշուառ կղզու հարեան և ազգակից մի երկիր, չը կարողանալով այլ ևս զսպել իր զայրոյթը, ձայն բարձրացրեց, երբ արդարութիւնը բողոքեց անլուր բռնութեան դէմ, Սպանիան իրան վիրաւորված զգաց և Ամերիկայի միջամտութիւնը՝ միջազգային իրաւունքների խախտումն հրատարակեց:

Հին-Աշխարհի միջազգային իրաւագիտութեան և դիպլօմատիայի տեսակէտից, գուցէ դա «իրաւունքների խախտումն» համարվի, բայց նոր աշխարհը այլ կերպ է ըմբռնում միջազգային յարաբերութիւնները և մարդկային իրաւունքները: Եւ այդ տեսակէտը հասկանալու և մտքերի տրամադրութիւնը Միացեալ Նահանգներում բնորոշելու համար, աւելորդ չենք համարում առաջ բերել այն ճառը, որ այս օրերս խօսեց պաշտօնական և հեղինակաւոր մի անձ՝ սենատոր Թերստոն ամերիկական սենատում: «Քննութիւնը հաստատել է, ասաց նա, որ սպանիական Վէյլեր զօրապետը դուրս քշեց գիւղերից դէպի քաղաքները 400,000 հոգի, մեծ մասամբ ծեր, կին և երեխայ, որոնցից 210,000 հոգի սովամահ եղան: Եթէ Միացեալ Նահանգները Կուբայի թշուառ ժողովրդի օգնութեան չը հասնեն, ոչ մի տեղից նրան օգնութիւն անող չի լինի: Սպանիացիները անկարող են յաղթել ապստամբներին, իսկ ապստամբները անկարող են հեռացնել սպանիացիներին քաղաքներից: Ես երբեք չեմ մոռանայ այն սոսկալի տեսարանները, որոնց ես ականատես էի կղզում. տղամարդիկ, կանայք և երեխաներ մեռնում էին առանց գանգատի: Սպանիան չօգտվեց այդ թշուառներին օգնելու նպատակով նուիրված գումարներից՝ նրանց փրկելու համար: Նա այդ չի անի և այսուհետև Միացեալ Նահանգները պէտք է պահեն նրանց: Զարմանալի է, որ շատերի աչքում մեր միջամտութիւնը տարօրինակ է թւում, բայց յիշեցէք, որ 20-րդ դարի շեմքումն ենք կանգնած: Քրիստոս ապրեց երկրի վրա 1900 տարի սրանից առաջ, իսկ Սպանիան, որ կոչում է իրան քրիստոնեայ ազգ, խաչեր տնկեց և ջարդեց նրանց հովանու տակ զանազան տեղերում աւելի շատ մարդիկ, քան երկրագնդի միւս բոլոր ազգերը միասին վեր առած: Թող Եւրոպան ինչքան կամենում է տանի Սպանիայի գոյութիւնը, բայց թող մի և նոյն ժամանակ Աստուած տայ, որ սպանիական բռնակալութեան և հարստահարութիւնների վերջին հետքը ջնջվի աշխարհի երեսից»:

Ամերիկացի սենատորի բերանով խօսում է ոտնակոխ եղած իրաւունքը, խղճմտանքը՝ բռնութեան դէմ: Խնդիրը այնքան Կուբային քաղաքական անկախութիւն տալը չէ, որքան մարդկութիւնը արատաւորող սարսափելի գազանութիւններին մի անգամ ընդ միշտ վերջ դնելը: Այդ դերը իր վրա է կամենում վերցնել ամերիկական ժողովուրդը: Ցանկանք, որ այդ նպատակը իրագործվի ոչ թէ պատերազմի միջոցով, որի հետևանքները այնու ամենայնիւ սարսափելի կը լինեն, այլ այն հաստատութեան օգնութեամբ, որ մեր դարի լաւագոյն մարդասէրները և բարոյախօսները համարում են իբրև միակ ազնիւ և արդար միջազգային վէճերի լուծման համար: Դա միջազգային միջնորդ դատարանն է:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բռնելով Մարթայի ձեռքից, նա գնաց: Երեխան լաց էր լինում, անդադար պահանջում էր իր տատին: Խեղճը դեռ այդպէս չէր դուրս եկել տանից. նրան տանում էր օտար մարդ, որ չունէր տատի քաղցր խօսքերը: Գիւղի մէջ նա սկսեց գոռալ, ընդդիմանալ. այլ ևս առաջ չէր գնում, իսկ Նազլուն զօռով քարշ էր տալիս նրան, որովհետև ուզում էր շուտ հեռանալ մարդկանցից: Հակառակի պէս այսօր շատ են մարդիկ գիւղամէջում և, ի հարկէ, կը ծիծաղեն այս գգգված աղջկայ և այս նոր որբի վրա... Եւ նա բարկացած քաշում էր փոքրիկի թևից: Բայց մի կին կանչեց.

—Խենթ, չես տեսնում որ երեխան բոբիկ է...

Այն ժամանակ նա յարձակվեց Մարթայի վրա, մի ակնթարթում գցեց նրան իր խուրջի մէջ և սկսեց համբոյրներ թափել նրա դէմքի վրա, սկսեց մատաղ գնալ նրան: Կանգ առնելով մի կտուրի եռևում, նա զգուշութեամբ սրբեց ձիւնը երեխայի ոտներից: Նրա սիրտը պատռվում էր այդ անգթութիւնից. նա հեծեծում էր, միտը բերելով որ աղբանոցից մինչև այստեղ քարշ էր տուել երեխային ձիւների միջով: Եւ նրա մէջ բռնկվեց գուրգուրանքի կատաղի ցանկութիւնը. արտասուքները հոսում էին նրա աչքերից, նա համբուրում էր այդ սառած ոտները, տաքացնում էր իր բերանի շունչով: Բաւական չը համարելով այդքանը, նա պառկեցրեց նրան իր թևերի վրա և ոտները դրեց իր ծոցում... Ոչինչ ջանք նա չէր խնայում և հանգիստ շունչ քաշել սկսեց, երբ երեխան մի քիչ հանդարտվեց: Այլ ևս ժամանակ չը կորցնելով, նա վազէվազ գնաց դէպի բարձր, մի շունչով հասաւ մէլիքի տան դռներին: Բայց մի վայրկեան անգամ կանգ չառաւ այդտեղ, ինչպէս պայմանաւորված էր: Նա չը նայեց էլ, որ տեսնէ թէ ով կայ: Քէօսա-Մուխտարը, որ արդէն դարան էր մտել մեծ քարի ետևում, ձեռքերով նշան արաւ, հանդարտ կերպով շուացրեց, բայց իզուր... Նազլուն հևալով ներս վազեց, արագ բարձրացաւ վերև:

Բաց անելով առաջին պատահած դուռը, նա, դեռ ոչ ոքին չը տեսած, սկսեց խօսել.

—Ասում են որ շատ ես սիրում որբերին... Ահա մէկը, նա նոր է, այսօր որբացաւ...

Երեխային զգուշութեամբ ներս տարաւ, դրեց գորգի վրա, բարձրացրեց գլուխը և այդ ժամանակ տեսաւ Գայիանէին, որ նստած էր իր մօր և Մէհրիի մէջտեղ: Ձեռքը մեկնելով դէպի նրան, Նազլուն դողացող ձայնով աւելացրեց.

—Փէրին սպանեցին...

—Ի՞նչ ես ասում, գոչեց Գայիանէն և թռաւ դէպի երեխան:

Նազլուն յետ քաշվեց, կանգնեց դրան առաջ և մի խիստ ձայնով հրամայեց.

—Դուրս չը գնաս... Այնտեղ...

—Փէրին... Ախ, Աստուած, ով սպանեց...

Այս անգամ Գայիանէի հարցը ուղղած էր Մարթային: Բռնելով երեխայի ձեռքերից, նա նայեց նրա աչքերի մէջ և հասկացաւ: Թուխ, անմեղ աչքերում լճացած արտասուքը վկայում էր որ այո, պատահել է մի սարսափելի բան:

—Ճշմարիտ է, մայր, ասաց Գայիանէն, տանելով երեխային իր մօր մօտ:—Տեսնում ես... Խեղճ Փէրի, խեղճ...

Բայց Մարթան լաց եղաւ. երեք հոգին չը կարողացան գրաւել նրան. և դուրս պրծնելով Գայիանէի ձեռքից, նա լեղապատառ բղաւեց և վազեց դէպի Նազլուն, որ խկոյն գրկեց նրան:

—Եւ ով պիտի անէր այդ բանը, հարցրեց Աննա-խաթունը.—մի՞թէ այդ խեղճն էլ ունէր թշնամի...

—Այո, խեղճ էր, ոչ ոքին վատութիւն անել էր կարող, կրկնեց Գայիանէն:—Ո՞ր անխիղճը...

—Նա սպանվեց քեզ համար, բախտաւոր, յանկարծ ասաց Նազլուն:

—Բայց ով սպանեց, ինչպէս...

—Դժուար չէր. խեղճը—դա մի ծիտ է. կը մեռնէ, և ով է հարցնողը թէ ինչ էր նա: Ձեզ պէս չէ խեղճը...

—Դու էլի եկար մեզ անարգելու, բարկացաւ Աննա-խաթունը:

—Ոչ, դա աւելորդ է: Բոլոր խեղճերը ձեզ համար են ստեղծված. ես նոր հասկացայ, որ այդպէս է ու եկայ լաւութիւն անելու...

—Մեզ հարկաւոր չէ քո լաւութիւնը, մենք բախտաւոր չենք...

Պայքարը խիստ կերպարանք էր ընդունում: Բայց Գայիանէն մէջ մտաւ, խնդրեց իր մօրը որ չը խօսէ, և բռնելով Նազլուի ձեռքից, տարաւ նրան ու երեխային իր սենեակը: Այդտեղ նա հարցրեց.

—Հիմա էլ եմ ես բախտաւոր...

—Փէրին քեզ համար սպանվեց, հեծեծաց աղջիկը:

—Դա է իմ բախտը... Փէրին ինձանից լաւ էր. երանի նրան, մխիթարում էր թշուառներին: Ի՞նչ կը լինէիր դու, եթէ չը գտնէիր նրան: Խեղճ Փէրի... Իմ սիրտն էլ է նա հովացրել...

Նազլուն երեխայի պէս հրճուաց այդ խօսքերից: Ձեռքը դնելով Մարթայի գլխին, նա ծիծաղկոտ հայեացք գցեց մէլիքի աղջկայ վրա և ասաց.

—Լաւ թաղիր նրան, դու հարուստ ես... Նա արժանի է... Օ՛, ես շատ լաց կը լինեմ... Հէնց հիմա մարդ ուղարկիր:

—Պէտք է ուղարկել: Այնտեղ հիւանդներ էլ կային...

—Նրանց անկողինը, թէ այս պատը... ոչ ոք չէր շարժվում...

—Մեռել են... Տէր Աստուած, որքան ծաղիկներ գնացին այս ձմեռ... Եւ Փէրին չը կայ, ով լաց կը լինի խեղճերի վրա:

Գայիանէի աչքերից երկու կաթիլ արտասունք ընկան: Նազլուն ցած դրեց Մարթային և մօտենալով մէլիքի աղջկան, ասաց.

—Օ՛, դու ուրիշ կերպ ես խօսում... Դու չես թիւրքի կինը...

—Մենք ամենքս, մի հաստատ ձայնով պատասխանեց Գայիանէն.—այստեղ աղջիկ չը կայ, որ թիւրքի կին չը լինի... Միայն դու ես...

Նրան ընդհատեց աղջկայ կոպիտ ռռնոցը:

—Ե՛ս, բացականչեց նա:—Ե՛ս...

—Գիտենք, Նազլու, ամենքս գիտենք. և որքան լաց եղանք քեզ համար: Եթէ տեսնէիր...

—Ի՞նչ համար...

—Քեզ համար. դու մեր քոյրն ես...

—Հիմա էլ դու ես խենթացել, մէլիքի աղջիկ...

—Ի՞նչպէս:

—Ասոն այդ խօսքերը մարդկանց մէջ. ասա որ դու իմ քոյրն ես կամ ես եմ քո քոյրը... Ո՞վ կը հաւատայ: Օ՛, դու խենթ ես...

—Մարդկանց կարծիքը մեզ համար ոչինչ է: Թող ինչ ուզում են, ասեն: Մենք...

Նա բռնեց Նազլուի ձեռքը, հանդարտ մօտեցրեց փոքրիկ պահարանին: Ցետ ձգելով չթի վարագոյրը, նա մատով ցոյց տուեց մետաքսէ թաշկինակների վրա դրած գիրքը, որի կազմը զարդարված էր արծաթի խաչով:

—Սա Աւետարան է, ասաց նա:—Այստեղ կանգնել են շատ աղջիկներ. ով համբուրել է սուրբ գիրքը, նա քոյր է դարձել...

—Ամենքը համբուրեցին...

—Միայն Նազլուն էր մնում. նա թիւրքերի հետ էր...

—Եւ դուք լաց եղաք նրա համար...

—Շատ:

Նազլուն երկու ձեռքը ներս տարաւ, վերցրեց Աւետարանը և դողալով սեղմեց նրան իր կրծքին: Ապա նայեց Գայիանէի հեզ, ուրախ դէմքին, ինքն էլ ուրախացաւ, ծիծաղեց, և յանկարծ, անսպասելի կերպով գլուխը թեքեց դէպի սուրբ գիրքը, բայց մինչև նրա շրթունքների

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

—

Մարտի 28-ին, շաբաթ երեկոյեան, դումայի դահլիճում կայացաւ Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը: Նիստը բացվեց ժամի 9-ին, որովհետև մինչև այդ հազիւ հաւաքվեցան մօտ 40 անդամներ: Նախագահ ընտրվեց պ. Ս. Ցարութիւնեան: Նախ կարդացվեց անցեալ տարվայ ընդհանուր ժողովի արձանագրութիւնը, որ կազմված էր շատ մանրամասն կերպով: Ժողովականներից միայն մէկը, Աւետիք Արասխանեան, յայտնեց որ արձանագրութիւնը կազմված է տենդենցիօզ կերպով, միակողմանի: Ով վերջին 4—5 տարիները ներկայ է եղել Բարեգործական կամ Հրատարակչական ընկերութեան ժողովներին, նա գիտէ որ պ. Արասխանեան երբեք չէ հաւանում արձանագրութիւնները և միշտ այն է ասում թէ իր մտքերը ուղիղ չեն արձանագրվում, այն էլ ոչ թէ սխալմամբ, այլ դիտմամբ: Ժողովը երկար ժամանակ զբաղվեց պարոնի այդ յայտարարութեամբ. ոչ ոք չէր ուզում, որ Ա. Արասխանեանի մտքերը աղաւաղած մնան պատմութեան մէջ, բայց ինչ անել: Առաջարկվեցան միջոցներ, բայց ոչ մէկն էլ չընդունվեց ընդհանուր ժողովը: Գուցէ միակ լաւ միջոցը կը լինէր այն, որ պ. Արասխանեան գրէ իր ասածները և տայ քարտուղարին, բայց այդ միջոցը ոչ ոք չառաջարկեց: Դրութիւնը մնաց մի և նոյնը և մեր ընդհանուր ժողովների «հռետորը» կարող է ապագայում էլ ճառեր ասել իր մտքերը դիտմամբ աղճատելու մասին:

Ընկերութեան հաշիւը, որ տպված և բաժանված էր անդամներին, ընդունվեց առանց երկար վիճաբանութիւնների: Ընկերութիւնը անցեալ 1897 թւին հրատարակել է 22 գիրք, մի քանակութիւն, որ երբեք չէ եղել: Իսկ ելևմտական հաշիւը ներկայացնում է այսպիսի պատկեր. մուտք եղել է 7328 րուբլի 71 կ., ծախս նոյնքան: Անցնելով խմբագրական մասնաժողովի գործունէութեան, ժողովը լսեց դարձեալ պ. Արասխանեանցի մի նոր ճառը, որի մէջ, ի հարկէ, ոչ մի գոյն չը խնայվեց մասնաժողովի գործունէութիւնը վատաբանելու համար: Պատասխանեցին մի քանիսները, իսկ մէկը մինչև անգամ սկսեց ապացուցանել թէ Ա. Արասխանեան որպիսի անբարեխղճութեամբ է վերաբերվում փաստերին, ինչպէս է դիտմամբ ուրանում իր առջև դրված ելևմտական հաշիւը, իսկ սոփեստութիւններով է վարագուրում իր իսկական նպատակը, որը ոչ թէ քննադատելն է, այլ անուանարկելը: Պ. Արասխանեան, ի միջի այլոց, իբրև իր ասածների հաստատութիւն առաջ էր բերել փողոցում լսած մի լուր և ասաց թէ խմբագրական մասնաժողովը կատարել է մի կեղծիք, խաբել է մի հեղինակի: Նրանից պահանջեցին փաստ, հաստատութիւն: Երկար տատանումներից յետոյ, նա պատմեց որ մի պարոն, Ս. Քամալեան, ներկայացրել է ընկերութեան «Խարազի տղայ» անունով իր հեղինակութիւնը, որ պէտք է վիպական գրուածք համարվէր. բայց խմբագրական մասնաժողովը ընդունել է այդ գրուածքը իբրև ժողովրդագրական նիւթ, որպէս զի քիչ վարձատրութիւն տայ: Վարչութեան նախագահը, պատասխանելով այդ խօսքերին, ասաց որ «Խարազի տղան» տպված է հինգ տարի սրանից առաջ, իսկ ժողովրդագրական նիւթերի համար փոքր վարձատրութիւն նշանակված է ներկայ խմբագրական մասնաժողովի կողմից երեք կամ չորս ամիս սրանից առաջ: Պ. Քամալեանին ոչ միայն չէ զրկել ընկերութիւնը, այլ նա ստացել է աւելորդ փող, որը մինչև այսօր չէ վերադարձնում: Պարզելով պ. Արասխանեանցի մեղադրանքի ամբողջ ոչնչութիւնը, ժողովի նախագահը խրատեց նրան այսուհետև զգոյշ լինել և ժողով չը բերել զանազան փողոցային լուրեր:

Այնուհետև, հաստատելով 1898 թւի նախահաշիւը, ժողովը ընտրութիւններ կատարեց: Վարչութեան գանձապահ վերընտրվեց Արշակ-Տէր-Գրիգորեան, իսկ քարտուղար—Կոնստանդին Գիւլնազարեան. վարչութեան մի անդամի տեղ ընտրվեց օր. իշխանուհի Ս. Արղութեան: Խմբագրական մասնաժողովի համար վերընտրվեցին Առաքել Սարուխանեան և Ստեփան Լիսիցեան (մասնաժողովի նախագահ Ս. Մալխասեան հրաժարվեց քուէարկվելուց), իսկ նոր անդամներ ընտրվեցին բժ. Վահան Արծրունի, Համբարձում Առաքելեան և Երուանդ Լալայեան: Պէտք էր ընտրել և վեցերորդ անդամ, բայց ժամանակը ուշ լինելու պատճառով, ժողովը ցրվեց, ընտրութիւնը թողնելով մի այլ անգամի:

ՄՐԳԵՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

—

Կիրակի, մարտի 29-ին, բացվեց Թիֆլիսում մրգերի ցուցահանդէս կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում: Ցուցահանդէսը գտնվում է մեծ իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչի հովանաւորութեան տակ. ցուցահանդէսի պատուաւոր նախագահն է բարոն Ա. Նիկոլայի և նախագահ Վ. Գէեվսկի, որը և յայտնեց ցուցահանդէսը բացված: Բացման ներկայ էին կառավարչապետի խորհրդի անդամ Պրիբիլ, ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Կ. Եանովսկի, նահանգապետ Բիկով, փոխ նահանգապետ Կ. Ստեփանովիչ, պետական կալուածների կառավարիչ Ս. Բէկ, երկրագործութեան մինիստրի Կովկասեան լիազօրի օգնական Ֆ. Շիմանովսկի, ընկերութեան անդամներ և ուրիշ անձինք:

Բանալով ցուցահանդէսը, Վ. Գէեվսկին արտասանեց մի համառօտ ճառ, որի մէջ ցոյց տուեց ներկայ ցուցահանդէսի նշանակութիւնը: Բազմատեսակ մրգերը, որ հանդէս են դրված, ասեց նա, ապացուցանում են մի բան, որ մեր երկրում կան շատ մրգեր, որ աջող կերպով մնում են մինչև գարուն, առանց կորցնելու իրանց թարմութիւնը. պէտք է ուսումնասիրել այդ տեսակները և աշխատել լաւերը տարածել մեր երկրում թէ տեղական պէտքերի և թէ հեռու վաճառանոցներ տանելու նպատակով:

Ցուցահանդէսում գտնվում են մրգեր Թիֆլիսի, Գանձակի, Երևանի նահանգներից, Զաքաթալի շրջանից և Հիւսիսային Կովկասից: Հանդէս բերողների մէջ մի քանիսը կալուածատէրեր են, իսկ միւսները մրգավաճառներ: Դրանց մէջ աչքի են ընկնում Հաջի Իսմայիլ, Սարաջեվ, Բայսօղօլով, Գէվօ Խանհանեզով, Գիգօ Կուխիեվ, Մելաշվիլի, այգեգործական դպրոցը և այլն: Ցուցահանդէսում հանդէս են դրված, բացի թարմ մրգերից—չոր մրգեր, զանազան տեսակ մրգերի խրտուիլակներ բնորոշ ներկերով, մրգերի գունաւոր պատկերներ և բացի այդ ծառատունկեր: Այգեգործական դպրոցը հանդէս է դրել մրգեր կտրելու և չորացնելու գործիքներ:

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

Մարտի 28-ին

Գանձակի քաղաքային ինքնավարութիւնը բոլորեց իր գոյութեան առաջին տարին: Նորերս փառաւոր ճաշկերոյթով տօնվեց նրա առաջին տարեդարձը: Արտասանվեցին, ինչպէս ընդունված է այդպիսի դէպքերում, ոգևորված ճառեր, դատարկվեցին բազմաթիւ թասեր ի փառս Գանձակ քաղաքի և նրա երբեմն անտէր ժողովրդի, որին քաղաքային նորաբոյս ինքնավարութեան օրգանները նախանձելի եռանդով արդէն մի տարի է, ինչ տանում են դէպի երանելի երջանկութիւն... Անցեալ 1897 թ. մարտին դուման բացվեց մի շարք ճառերով. այս տարվայ մարտին այդ պատմական դէպքի տարեդարձը տօնվեց նոյնպէս բազմաթիւ ճառերով, իսկ ամբողջ տարվայ ընթացքում ձայնաւորների ճառերը այնպիսի առատութեամբ էին թափվում քաղաքացիների գլուխներին, ինչպէս վերջին տարիներիս աղէտաբեր կարկուտը նրանց այգիների վրա: Ի՞նչ բարեբեր հետևանքներ ունեցան այդ ճառախօսութիւնները. ինչ չափով թեթևացրին նրանք տնտեսապէս քայքայված ազգաբնակութեան բազմաթիւ ու բազմատեսակ ցաւերը. ինչ չինեցին այն յարգելի պարոնները, որոնց Ժօրէսի ու Բիստերի դափնիները Գանձակի պէս մի խուլ անկիւնում անգամ հանգստութիւն չեն տալիս: Համարձակ կարելի է ասել, որ շատ քիչ բան, եթէ չասենք ոչինչ:

Քաղաքային ինքնավարութիւնը իր գոյութեան առաջին տարվայ ընթացքում զբաղված է եղել բիւրօկրատիական զանազան կարգեր մտցնելով իր ներքին կեանքի մէջ, հին ու նոր դարմաններ քամու տալով, քաղաքի համար եկամուտի նորանոր աղբիւրներ հայթայթելով, որոնք իրանց ամբողջ ծանրութեամբ ընկել են ազգաբնակութեան չքաւոր դասակարգի վրա. իսկ սա առանց նոր հարկերի էլ արդէն տնտեսական քայքայման անդունդին է հասել, շնորհիւ գլխաւորապէս վերջին տարիների կարկուտների, երաշտի, հացի թանգութեան, առևտրի թուլութեան ու այլ բնական և ա ր հ ե ս տ ա կ ա ն պատուհասների: Վերջին տարին մանաւանդ այնպիսի չարիքներ երևան հանեց, որ քաղաքային վարչութիւնը պարտաւոր էր գոնէ փորձեր անել նրանց առաջն առնելու հէնց սկզբից կամ նրանց կործանաբեր հետևանքները թուլացնելու համար: Եթէ այդ չաջողվէր նրան, գոնէ նա իր բարոյական պարտաւորութիւնը դէպի ազգաբնակութիւնը կատարած կը լինէր. մեղքը կը մնար միայն անյաղթելի հանգամանքների վրա: Ձմեռվայ սկիզբներից արդէն հացի թանգութիւնը, գլխաւորապէս արհեստական, յետոյ վառելիքի, նոյնպէս ասպարէզ եկած ոչ իբրև բնութեան պատուհաս, իրանց անտանելի ծանրութեամբ ընկան ամբողջապէս ազգաբնակութեան աղքատ դասակարգի վրա, իսկ քաղաքային վարչութիւնը մատ մատի չը խփեց այդ քստմնելի չարիքների առաջն առնելու համար և այսօր էլ նրա անտարբերութիւնը դէպի չունևոր խաւերը շարունակվում է:

Մի րոպէ գոնէ պէտք է յիշել, որ քաղաքային ինքնավարութիւնը միայն ունևորների, դումայի բազկաթոռների վրա բազմող աղաների բարօրութեան համար չէ գոյութիւն ստացած, այլ նա կոչված է աւելի բարձր նպատակների համար, որ նրա առաջ պէտք է միշտ դրած լինի քաղաքի ամբողջ ազգաբնակութեան բարօրութեան հարցը, առանց խտրութեան ցեղի, կրօնի ու դասակարգերի: Դէպի չունևորները նա աւելի պարտաւորութիւններ ունի, քան դէպի ունևորները, որոնք այստեղ առաջինների աշխատանքը շահագործող չնչին փոքրամասնութիւն են կազմում. մեր ձայնաւորների մէջ կան բարի ցանկութիւններով օժտված մարդիկ, որոնք աննշան փոքրամասնութիւն են կազմում. մեծամասնութիւնը իր անձնական շահերի շրջանից դուրս բաներ շատ քիչ է ճանաչում, նրանց հետ գլուխ չունի: Ինտելիգենտ տարրը դումայի մէջ շատ աննշան է. կան բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ձայնաւորներ, բայց մի քանի հատ միայն: Նախաձեռնող ոգի նրանց մէջ չէ նկատ-

---

հանելը երկու խոշոր կաթիլ արտասուքներ ընկան արծաթապատ կազմի վրա...

—Դու մեր քոյրն ես, գոչեց Գայիանէն և պինդ գրկեց նրան:

Մի վայրկեան նրանք դողում էին միմեանց գրկում: Նազլուն խուլ հեկեկանքներ էր արձակում: Գայիանէն պինդ համբուրեց նրա ճակատը և ասաց.

—Լաց չը լինենք, քոյրիկ: Հիմա ես կը պատմեմ քեզ ամեն ինչ...

—Ոչ, հարկաւոր չէ քո պատմութիւնը, ասաց Նազլուն, դուրս գալով նրա գրկից:—Ինձ տար քո մօր մօտ:

—Բայց ո՞ւր է Մարթան:

Նա քնած էր: Երկու աղջիկները զգուշութեամբ ծածկեցին նրան ու դուրս գնացին:

Նազլուն չոքեց Աննա-խաթունի առաջ և արտասուքները կուլ տալով, ասաց.

—Ինձ մի՛ հայհոյիր, մէլիքի կին: Ես ուզում էի ազատել իմ մօրը: Ասա, այժմ ձեր դռները պինդ փակված են, չէ՞: Դու ծիծաղում ես: Ծիծաղի տեղ չէ, ասա ինձ, պի՞նդ են դռները:

—Պինդ են, պինդ են, ասաց Աննա-խաթունը:

—Օ՜, դա լաւ է: Ամառը ես տեսայ ձեր պատերը, յիշո՞ւմ ես: Այժմ է՞լ նրանք այնպէս են, այժմ է՞լ ձեր տունը մի բերդ է:

—Այո՛, ոչինչ չէ փոխվել այն ժամանակից:

—Շատ լաւ, ես հիմա հանգիստ եմ: Մեր գիւղի տղամարդիկ ոչինչ են: Եթէ լինէր մի հատ սրտոտ մարդ, այժմ կը գնար դուրս և կը տեսնէր ձեր դռների առաջ, մեծ քարի ետևում, մի զզուելի մարդ... Նա հիմա էլ այնտեղ պիտի լինի. հիմա էլ, երևի, սատանայի աչքերով նայում է ձեր դռներին և սպասում է... Ճանաչո՞ւմ ես Քէօսա-Մուխտարին...

—Երանի քեզ որ չես տեսել, շարունակեց նա, երբ Աննա-խաթունը գլխով բացասական նշան արաւ:—Հեռու այստեղից, մի թուրքի գիւղի մէջ, նա մի մեծ տուն ունի, որ լիքն է աղջիկներով և կանանցով: Նա տարաւ ինձ այնտեղ, բաց արաւ դուռը: Իմ մօրը ես իսկոյն ճանաչեցի. նա ինձ համբուրեց, արտասունք թափեց. նա լիզում էր իմ երեսը. ինչ խօսքեր, ինչ կրակ...

Այդ յիշողութիւնը ընդհատեց պատմութիւնը: Բայց Նազլուն շուտ զսպեց իրան և շարունակեց.

—Մուխտարը էլի դուրս հանեց ինձ, էլի փակեց դուռը և ասաց. «Տեսնո՞ւմ ես, ես քո մօրը քեզ կը տամ, եթէ մի փոքրիկ բան կատարես ինձ համար»: Եւ պատմեց թէ ինչ է ուզում: Գերիների կարաւանը նա պիտի ուղարկէր Ստամբուլ, բայց ուզում էր, որ այդ կարաւանի գլխին կանգնած լինէր Վարանդայի ամենագեղեցիկ աղջիկը, այսինքն քո աղջիկը... Սիւլէյման-բէկին նա արհամարհում էր և յոյս ունէր, որ նրա ճանկերից կը խլէր սիրուն աղջկան: Փէրին և ես պիտի գայինք ձեր դռների մօտ, պիտի դուրս կանչէինք քո աղջկան: Այնուհետև Մուխտարը գիտէր թէ ինչ կանէր: Ես գնացի Փէրիի մօտ և աղաչեցի, որ ինձ օգնէ: Ես գիտէի որ մինչև բախտաւորները, այսինքն դուք, լաց չը լինէք, իմ մայրը չի ազատվի: Փէրին ընդդիմացաւ և նրան խեղդեցին գիշերը: Ես լաց էի լինում նրա դիակի վրա, չը գիտէի թէ ինչպէս հանգստացնեմ նրա փոքրիկ որբին, երբ եկաւ Մուխտարը: Ժամանակ էր... Այս երեկոյ պիտի փախցնէին քո աղջկան և ինձ պիտի գցէին իմ մօր գիրկը...

—Այս երեկո՞յ, բացականչեց Աննա-խաթունը, ծնկները ծեծելով:

—Թող պատմեմ, մէլիքի կին, ինձ մի ընդհատիր... Մուխտարը բաց արաւ իմ աչքերը: Նրա ձեռքերը արիւնոտ էին, իսկ ես թէև խեղճ ու կորած աղջիկ եմ, բայց հոգի ունեմ, որ պիտի տամ Աստուծուն... Ես իմացայ որ Մուխտարն է սպանել Փէրիին...

—Ինչո՞ւ...

—Որովհետև Փէրին սաստիկ ընդդիմացաւ նրան և յայտնեց, որ ինձ էլ չի թողնի ազատել իմ մօրը. նա պիտի ման գար իմ ետևից, պիտի բռնէր իմ ձեռքը և յետ քաշէր...

—Խեղճ Փէրի... Եւ մենք նրան մի առանձին լաւութիւն էլ չենք արել, որ...

—Նրան երկու բուռը ոսկի առաջարկեցին, բայց նա դրանից աւելի ես կատաղեց: Այժմ Մուխտարը ապահով էր. նա պարզ ասաց ինձ, որ այժմ ես ազատ եմ, ոչ ոք ինձ չի խանգարի: Բայց Փէրին խանգարող չէր. նա խեղճ էր, արդար: Նրա հոգին դեռ չէր գնացել երկինք և հասկացնում էր ինձ թէ ինչ պիտի անեմ: Մարթան տաքերիկ, ձիւների մէջ... Ո՞վ պիտի վըրէժ հանէր, ո՞վ պիտի պատժէր մարդասպանին:

—Ես, միայն ես... Փէրին մի ուրիշ սրտացաւ բարեկամ չունէր... Եւ ես եկայ, բայց այստեղ եմ, իսկ նա սպասում է դրսում... Դռները պինդ փակեցէք, նա դև է, ներս կը մտնի, և այն ժամանակ անբախտ Փէրին չի հանգստանայ գերեզմանում...

—Ողորմած Աստուած, այս անգամ էլ խղճացիր մեզ, աղաղակեց Աննա-խաթունը և էլի սկըսեց խփել իր ծնկներին:

—Ես մեղաւո՞ր եմ, հարցրեց Նազլուն:—Ասա՛, մէլիքի կին. եթէ մեղաւոր է մի աղջիկ, որ իր մօրը ազատել էր ուզում, նա կը քաւէ իր մեղքը: Ես գիտեմ սարսափելի բաներ: Լսեցէք, գարնանը այստեղ մեծ կոտորած կը լինի...

—Այստեղ, մեր գիւղո՞ւմ, միաժամանակ հարցրին մայր ու աղջիկ:

—Երբ օսմանցու զօրքը կը վերադառնայ Պարսկաստանից, բէկը, ձեր փեսան, կը քանդէ ձեր տունը, Մէլիք-Աւանի տունը... Մեծեր, մէլիքներ չեն մնայ Ղարաբաղում... Մուխտարը աչք է դրել Մէլիք-Աւանի աղջիկների վրա էլ: Նա պատմում էր Ահմէդին, իսկ այս ծեր շունը ծիծաղում էր...

—Քեզ մօ՞տ էր պատմում:

—Այո՛, ինչ կայ... Ամենքդ ինձ խենթ էք անուանում... Խենթը, ո՛հ, ոչինչ չի հասկանայ և եթէ պատմէ էլ, ո՞վ նրան կը հաւատայ... Խենթ... Ինձ ուղարկիր Մէլիք-Աւանի մօտ. այժմ մութ է, բայց առաւօտեան... Ես կը վազեմ, կը պատմեմ նրան... Ես շատ բան գիտեմ... Միայն մի բան եմ խնդրում, մէլիքի կին. ասա քո եղբօրը, որ հաւատայ ինձ, ասա որ խենթն էլ հասկանում է, և, ինչպէս է հասկանում...

—Ոչ ոք չի համարձակվի քեզ խենթ անուանել, ասաց Գայիանէն:

—Դու խենթ չես, Նազլու, հաստատեց Աննա-խաթունը մի գորովալից ձայնով:—Այսօրվանից դու մեր բարերարն ես, խեղճ աղջիկ... Ես չեմ մոռանայ քո արածը...

Այդ խօսքերը աւելի սաստկացրին հոգեկան այն սաստիկ յուզմունքը, որ ցնցում էր Նազլուին ամբողջ պատմութեան ժամանակ: Յանկարծ նա լաց եղաւ մի զարհուրելի ձայնով և ասաց.

—Բայց իմ մայրը...

Գայիանէն չոքեց նրա կողքին, մի թևով գրըկեց նրա պարանոցը և իր դէմքը մօտեցրեց նրա դէմքին: Նա շշնջում էր նրա ականջին գեղեցիկ խօսքեր, գուրգուրում էր, յոյսեր էր ներշնչում: Նազլուն չէր լսում. յետ դարձնելով իր դէմքը, նա քսեց իր շրթունքները Գայիանէի թշերին և ասեց նուաղած ձայնով.

—Ինձ փակիր, քոյրիկ... Պինդ փակիր, մի թողնիր, որ այս գիշեր դուրս գամ... Նա այստեղ է... գիւղում... Մայրս...

Նա սաստիկ դողաց և կախ ընկաւ Գայիանէի թևի վրա: Աննա-խաթունը բռնեց նրա ձեռքից և կանչեց.

—Ջո՛ւր...

Բայց Գայիանէն պինդ խտտեց նրան և գլուխը կախ արաւ նրա դալկահար դէմքի վրա: Նրա սուր շրթունքները դեռ մրմնջում էին.

Մայր... Մէլիք-Աւան... Մէլիք...

Արտասուքները լճացան Գայիանէի աչքերում և ծածկեցին այդ բազմաչարչար դէմքը:

—Քո զոհը ամենից մեծն է, խեղճ Նազլու, ասաց նա խորին լռութեան մէջ...

(Կը շարունակվի)

վում, բարձր թռիչքներ ևս առաւել: Ինտելիգէնտ ոյժերի կատարեալ բացակայութեամբ փայլում են թուրքերը, որոնք նիստերի ժամանակ խօսում են թարգմանի միջոցով, քանի որ պետական լեզուի հետ հեռաւոր ծանօթութիւն անգամ չունեն: Բոլոր քաղաքային գործիչներին ցանկալի է աւելի հասարակական պարտաճանաչութիւն, առանց որի ոչ մի ընդհանրական գործ առաջ գնալ չէ կարող:

Ս. Տէր-Աւետիքեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Րօստով Դօնի վրա, մարտի 25-ին

Սուտ չէ ասած, թէ բարի օրինակը անպտուղ չէ մնում: Կարդալով «Մշակի» № 46-ի մէջ տպված լուրը այն խոշոր նուիրաբերութեան մասին, որ Մօսկվայում բնակվող երիտասարդ վաճառական Աւետիս Պօղոսեան արել է Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան, այստեղ բնակվող հին-Նախիջեւանցի երիտասարդ վաճառական Խանգեալդի Բաղալեանց, որ նոյնպէս միջակ հարստութեան տէր է, բարի նախանձից դըրդված, և կամենալով նոյնպէս նպաստել մայրենի գրականութեան բարգաւաճման, մի ճաշկերոյթի ժամանակ՝ նուիրեց Հրատարակչական ընկերութեան 5,000 րուբլի: Ձեռնհաս պարոններից մէկին, որ ներկայ էր ճաշկերոյթին, յանձնարարվեց բանակցութիւն սկսել պ. Պօղոսեանի հետ՝ իմանալու, թէ վերջինս ինչ պայմաններով է տալիս իր նուէրը: Պ. Բաղալեան համեստօրէն ցանկութիւն յայտնեց, որ իր նուիրած գումարը միացվի պ. Պօղոսեանի նուիրած գումարին և վարչութեանն առաջարկվելու պայմաններն էլ [illegible]

15,000 րուբլիով:

[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

[illegible]

ժողովրդի մէջ: Մենք կը ցանկանայինք, որ մնացած գումարով գ ր ա կ ա ն մ ր ց ա ն ա կ նշանակվէր, ի հարկէ, Հրատարակչական ընկերութեան որոշմամբ և այդ մրցանակին տրվէր «Գրիգոր Արծրունու մրցանակ» անունը, ի պատիւ այն սերտ կապի, որ կայ Արծրունու անուան և հայոց նորագոյն գրականութեան մէջ, և ի յիշատակ այն մասնակցութեան, որ ունեցել է հանգուցեալ Արծրունին՝ այդ ընկերութեան սկզբնաւորութեան մէջ:

—

Մարտի 29-ին, կիրակի, կայացաւ եղբ. Միրզոեանների և ընկ. նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան բաժնետէրերի տարեկան ընդհանուր ժողովը, որ միաձայն որոշեց յատկացնել 25,000 րուբլի միանուագ նպաստ Թիֆլիսի ապագայ պոլի-տէխնիկումին: Բացի այդ նուէրից, ժողովը որոշեց 1,000 րուբլի տալ տեխնիկական ընկերութեան Բագուի բաժնին, [illegible] 300 ր. Բագուի [illegible] ընկերութեան, 300 ր. Թիֆլիսի գիշերային ապաստարաններին, 500 ր. Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան, 500 ր. մանուկների խնամատար ընկերութեան:

[illegible]

որ երգիչը չըչափելի կերպով առաջադիմութիւն է անում, մանաւանդ ուսայ երգեցողութեան մէջ: Ի նըշան համակրութեան երգիչը նուէր ստացաւ իր մեծադիր պատկերը, որ նկարել էր երիտասարդ նկարիչ Ա. Շահնազարեան, որ նոր աւարտել է Պետերբուրգի գեղարուեստական ճեմարանը: Պ. Շահլամեանը երէկ ճանապարհ ընկաւ Գանձակ, ուր պիտի տայ մի կօնցերտ, մասնակցութեամբ երգչուհի օր. Ա. Վիկտորովայի, որը Բագւում լաւ տպաւորութիւն թողեց իր թարմ և դուրեկան ձայնով»:

—

ԲՈՐԺՈՄԻՑ մեզ գրում են մարտի 26-ից. «Կուր գետը մի գիշերվայ մէջ սաստիկ մեծացաւ. նրա ալիքներին զոհ գնաց ախալքալաքցի մի խեղճ սայլապան, որ մի մեծ և թշուառ ընտանիքի յոյսն ու ապաւէնն էր: Դիակը չը կարողացան գտնել»:

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են, որ Ղարաբաղի թեմի նոր կառավարիչ Անանիա եպիսկոպոս Համազասպեան ճանապարհվեց Շուշի: Շամախի է գնում Գառնիկերեան եպիսկոպոսը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

—

Զօլայի դատը նորից գրաւում է ընդհանուր ուշադրութիւնը: Պարիզի «Siécle» լրագիրը տպել է մի դիպլօմատի մերկացումը, որ հաստատում է, թէ Էստերհազին 1892 թւից սկսած յանձնել է գերմանական գործակալ Շվարցկօպէնին 160 ռազմական դօկումէնտներ, թէ մի տարվայ ընթացքում նա ստացել է 80 հազար ֆրանկ և թէ Դրէյֆուս անմեղ է: Այդ բաւական չէ. մի նոր, աւելի կարևոր յայտարարութիւն անում է Լօնդօնի «Westminster Gazette» լրագիրը: «Մենք լսել ենք, ասում է լրագիրը, որ Էմիլ Զօլա ձեռնարկել է մի քննութեան, որ եթէ աջողվի, զարմանալի մերկացումներ պիտի առաջ բերի: Լօնդօնի կլուբների մի ազդեցիկ անդամ, որի անունը դեռ կարելի չէ անուանել, բոլ երեւոյթին, ապացոյցների շատ մեծ պաշար պէտք է հայթայթէ: Զօլայի բերանը դեռ փակ է, բայց շատ շուտով մենք կը լսենք մի յուզիչ մերկացումն Դրէյֆուսի գործի մասին:»

Մայոր Էստերհազի, ինչպէս հեռագրում են «Новости» լրագրին, խուսափում է պատասխան տալ այն մերկացումների առիթով, որ տպել է «Siécle» լրագիրը:

Վճռաջինջ դատարանի վճիռը մեծ յուզմունք է պատճառել զինւորական դասակարգին և այն մարդկանց, որոնք ուզում են Զօլային անպատճառ դատապարտված տեսնել: Պատգամաւորների ժողովում խիստ յարձակումներ եղան ընդհանուր պրօկուրոր Մանօյի դէմ, որ վճռաջինջ դատարանում յայտնել էր թէ Զօլայի դատը սկզբից մինչև վերջ անկանօնութիւնների մի շարք էր: Պատգամաւոր Շիշէ, նախկին բուլանժական, պահանջեց, որ պրօկուրոր Մանօ հեռացվի պաշտօնից: Բայց նախագահ Բրիսօն բողոքեց այդ խօսքերի դէմ, ասելով որ Մանօ անկեղծ հանրապետական է և ծառայել է իր հայրենիքին բարեխղճութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ

—

Ա լ է ք ս ա ն դ ր ի ա, մարտի 20-ին

Այստեղի երիտասարդութիւնը ձեռնարկած է մատենադարանի մը հաստատութեան: Գլխաւոր կէտ նպատակնին պիտի ըլլայ հետզհետէ հաւաքել եւրոպական լեզուով հրատարակութիւնները հայոց մասին: Ցատկապէս վերջի տարիներու դէպքերը ուշադրաւ ըլլալով, ընկերութիւնը պիտի աշխատի նախ անոնց վերաբերեալ տետրակները, գրքերը և մասամբ օրաթերթերը հաւաքել: Յետոյ ետ դառնալով՝ պիտի ժողովէ ամեն տեսակ հրատարակութիւնները:

Մատենադարանի ընկերութեան կանօնադրութիւնը Էջմիածին խրկվելով՝ կաթողիկոսական վաւերացումին պիտի ենթարկվի: Այսպիսի հաստատութեան մը օգուտներուն վրա խօսելը աւելորդ է: Տեղ մը ամփոփ ունենանք մեր կեանքին վերաբերեալ գրուածքներու հաւաքածոյ մը, ուրկէ կարելի ըլլայ դիւրութեամբ դիմում ընել: Պատմագիրները, հրապարակագիրները մանաւանդ կարօտ են այդ հաւաքածոյին: Միայն յաջողութիւն չի մաղթենք ձեռնարկին, այլ մտաբերենք, թէ մաղթանքը գործով կրնայ յաջողութեան վերածվիլ:

***

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Փ ր օ վ ե տ ե ն ս, մարտի 10-ին

Օրվան խնդիրը ո ր բ ե ր ն են: Ամենուրեք հանգանակութիւններ: Մինչև ցարդ Ուստըրէն, Փրօվիտենսէն և շրջականերէն 1,000 դօլարէն աւելի դրամ հանգանակվեցաւ Վալինակ և Մաշտոց վարդապետների նախաձեռնութեամբ և ղրկվեց Կ. Պօլսոյ պատրիարքարան և Խարբերդի որբանոցը: Հետզհետէ ընկերութիւններ և խմբակներ կը կազմվին, և որբերու օգտին հանդէսներ ու ներկայացումներ կը կազմակերպվին: Չորս շաբաթ առաջ Նիւ-Եօրկի մէջ «Որբախնամ Հ ա յ ու հ ե ա ց ընկերութիւն» մը կազմվեցաւ: Տիկնանց ընկերութեան նպատակն է իր անուամբ որբանոց մը բանալ բուն Հայաստանի մէջ, իսկ առ այժմ որոշեց այս տարի վեց որբ պահել իբր իրենց ընկերութեան որդեգիր՝ մայր երկրին ազգային որբանոցներէ մէկուն մէջ:

Ուստըրի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ Ազգային լսարանը ամեն կիրակի երեկոյ կունենայ նոր խօսողներ և վիճաբանութիւններ. «Ուսումնական խորհուրդը», կազմված առանց կրօնի խտրութեան, միշտ նորութիւններ կը խորհի: Երկսեռ բազմութիւնը միշտ լի է ժողովարանում: Անցեալ կիրակի խօսեցաւ տիկին Սարկաւագեան: Առաջին անգամն էր, որ հայ կին մը Ուստըրի լսարանի բեմէն կը խօսէր: Սրահը ասեղ գցելու տեղ չը կար: Հանդէսներ անպակաս են այդ սրահին մէջ: Մի քանի շաբաթ առաջ ալ Ուստըրի տիկնանց ընկերութիւնը հոդ տուաւ իր անդրանիկ հանդէսը՝ յորում ամեն կարգադրութիւն տիկնանց ձեռքով եղաւ: Նոյն այդ սրահի մէջ թատերական ներկայացում պիտի լինի: Պիտի ներկայացնեն «Սեներքերիմ» ողբերգութիւնը՝ ի նպաստ որբոց: Զատկին վերջն ալ բողոքականաց պատուելին մեծ նուագահանդէս մը պիտի տայ ի նպաստ որբոց: Ներկայացումներ, հանդէսներ կը տրվին նաև Փրօվինտէսի, Պօսթօնի և Նիւ-Եօրքի մէջ:

Նիւ-Եօրք լաւ քարոզող եկեղեցական չունենալով՝ տեղական հոգաբարձութիւնը Էջմիածին Կաթողիկոսին դիմելով՝ կարող եպիսկոպոս մը ուզած է: Կաթողիկոսը պատասխանելով այդպիսի եկեղեցական մը ղրկելու անհնարին դըժուարութիւնները՝ թելադրած է հրաւիրել այժմ Մարսէյլում գտնվող Իւթիւճեան Գէորգ ծ. վարդապետը:

***

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռ ա շ տ, մարտի 21-ին

Վերջապէս երկար տատանումների յետոյ, կառավարութիւնը Գիլանի նահանգապետ նշանակեց Աղա-Բալլին, Էթզադը-Սալթանէ տիտղոսով, որ առաջ Ղազվինի դատաւոր էր: Էթզադը Սալթանէն թէև գրել կարդալ անգամ չէ իմանում, բայց խելօք մարդու հռչակ ունի: Հասնելով Ռաշտ, նրա առաջին գործը եղաւ մի յայտարարութիւն կպցնել պատերին, թէ պարսիկներից ով համարձակվի մի հայի կամ եւրոպացու անպատւել, կենթարկվի ամենախիստ տուգանքի և պատժի: Երկրորդ օրը յայտարարեց, որ մի «շահի» դրամը կէս շահի արժէ. և այդպէս էլ եղաւ: Ի նկատի ունենալով մթերքների թանգութիւնը և ժողովրդի անել դրութիւնը, նահանգապետը իւրաքանչիւր համբարի կանչում է և հրամայում ամեն ինչ էժան ծախել, սպառնալով, հակառակ դէպքում՝ ամեն ինչ իր ձեռքն առնել: Ամենքն էլ քաշվում են նրանից, որովհետև նա չափից դուրս խիստ մարդ է: Ժողովրդի ուրախութեանը չափ չը կայ, եթէ միայն չը փոխվի:

Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Նիւ-Եօրկի լրագիրները հաղորդում են, որ Կուբայի յեղափոխական դաշնակցութիւնը Նիւ-Եօրկում առաջարկում է ապստամբներից 30,000 հոգի ուղարկել Հաւաննայի դէմ: Միացեալ-Նահանգները զէնք և մթերք կը հայթայթեն այդ զօրքին:

—Սօֆիայից հեռագրում են «Temps» լրագրին, որ մակեդօնական կենտրօնական կօմիտէտը մըտադիր է շուտով գումարել մակեդօնական ընկերակցութիւնների պատուիրակների ժողով և ուղղել մեծ պետութիւններին մի յիշատակագիր, պահանջելով, որ րէֆօրմներ մտցվեն օսմանեան կայսրութեան և մանաւանդ Մակեդօնիայի մէջ:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ ֆրանսիական դեսպանը ուղղել է Բ. Դրան մի յիշատակագիր, որով պահանջում է 500,000 ֆրանկ վարձատրութիւն այն վնասների համար, որ զանազան կրօնական հաստատութիւններ կրել են Անատօլիայում կոտորածների ժամանակ: Բացի դրանից դեսպանը իրան իրաւունք է վերապահում պահանջել վարձատրութիւն և այն վնասների համար, որ կրել են առևտրական շահերը:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Ջէդդայում արդէն ժանտախտի երեք դէպք է եղել: Ջէդդա ուղարկվեց մի լիազօր յանձնաժողով ժանտախտի տարածումը խափանելու նպատակով:

—Տրանսվաալ հանրապետութեան նախագահ Կրիւգէր ուղարկել է Գլադստօնին մի հեռագիր, որի մէջ արտայայտում է նրան ամենախորին ցաւակցութիւն և յոյս է յայտնում, որ երևելի պետական գործիչը կառողջանայ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրոպայի զանազան տեղերում այս տարի դեղին և կարմիր ձիւն է եկել: Այդ տեսակ ձիւնի վերլուծութիւնը ցոյց է տուել, որ դեղին և կարմիր գոյները հետևանք են հանքային փոշիների, որոնց բաղադրութիւնը ցոյց է տալիս թէ օդը նրանց բերել է շատ հեռաւոր տեղերից:

*
* *

«Правительственный Вѣстникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Իտալիայում աչհագին հետաքրքրութիւն է յարուցել Վենետիկի վանքերից մէկում գտնված մի հին ձեռագիր: Ձեռագիրը, որ 16-րդ դարի կէսումն է գրված, մի կանդիացու յիշատակարանն է. այդ կանդիացին ուղարկված է եղել Վենետիկ Կրետէ կղզու ժողովրդի կողմից, իբրև առևտրական պատգամաւոր: Այդտեղ նա ծանօթացել է Շէքսպիրի հերոս Օտէլլօյի հետ և այդ պատճառով նրա յիշատակարանի ամենահետաքրքրական մասը կազմում է հռչակաւոր մավրի կեանքի և արկածների պատմութիւնը: Յիշատակարանը մանրամասն պատմում է, թէ ինչպէս Օտէլլօ եկաւ Վենետիկ, ինչ զինւորական քաջագործութիւններ կատարեց, ինչպէս ամուսնացաւ, գնաց Կիպրոս կղզին և ինչպէս վախճանվեց, այնպէս որ կրետացու պատմութեան մէջ իսկական Օտէլլօն շատ տարբերվում է Շէքսպիրի ստեղծած հերոսից: Ինչ վերաբերում է Դեզդեմօնային, նոյն կրետացին, իբրև ականատես վկայ հաղորդում է, որ Դեզդեմօնան Օտէլլօյի մահից յետոյ դեռ երկար ապրել է:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մարտի: Մարտի 27-ին, Դանիայի թագաւորի 80-ամեակի առիթով, Բարձրագոյն նախաճաշակին Ձմերային պալատում հրաւիրված էին՝ դանիական դեսպանը և դեսպանութեան քարտուղարը իր ամուսնով, արտաքին գործերի մինիստրը, Կայսերական պալատի մինիստրութեան կառավարիչը և ուրիշները: Թագաւոր Կայսրը նախաճաշի ժամանակ առաջարկեց Դանիայի թագաւորի կենացը:

ՄՈՍԿՎԱ, 28 մարտի: Մարտի 27-ին հասաւ այստեղ Մոսկվայի միտրօպօլիտը:

ՊՈՒՏԻՎԼ, 28 մարտի: Մարտի 23-ին, օր ցերեկով, քաղաքի կենտրօնում սպանվեց վաճառական-միլիօնատէր Կալուգին իր կնոջ հետ միասին: Սպանողը, Իվ. Նաբօկօվ պատանին, մի նամակ յանձնեց Կալուգինին՝ պահանջելով 50 հազար րուբլի: Մերժումն ստանալով, Նաբօկօվ սկսեց ատրճանակից արձակել: Երբ նրան կալանաւորեցին, եկաւ մարդասպանի եղբայր Ֆօտի և յայտնեց, թէ ինքն դրդեց իր եղբօրը յանցանքը գործել:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 28 մարտի: Ընդհանուր հիւպատոսԼի Հավաննայից դուրս է գալու շաբաթ օր:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 28 մարտի: Բ. Դուռը երէկ ուղարկեց շրջաբերական Թիւրքաց դեսպաններին: Շրջաբերականի մէջ Բ. Դուռը ցանկութիւն է յայտնում շատ շուտ գործադրել Կրետէի ինքնավարութիւնը, պահպանելով Թիւրքիայի գերագոյն իրաւունքները:

ԿԱՅԻՐԷ, 28 մարտի: Անգլօ-եգիպտական զօրքերը, Կիչնէրի հրամանատարութեան տակ, յարձակվեցին դէրվիշների վրա և աւրեցին Մահմուդի ամրութիւններին: Դէրվիշները զգալի կորուստ կրեցին: Յարձակումը կատարեալ աջողութեամբ պսակվեց:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մարտի: Արտաքին գործերի մինիստրի հեռագիրը Պէկինի ռուսաց գործերի հաւատարմատարին: «Բարձրագոյն հրամանով, ձեզ յանձնարարվում է հաղորդել Նորին մեծութիւն բօգդիխանին Նորին Կայսերական Մեծութեան հետևեալ ողջոյնը. «Անկասկած գոհունակութեամբ տեղեկացանք Մենք Մեր լիազօրից ձեր Մեծութեան խմաստուն վճռի մասին, որի հիման վրա ցզունգ-լի-եամէնի մինիստրներին հրամայված էր ստորագրել համաձայնութիւն Արտուր և Տալիէնվան նաւահանգիստները իրանց հողով և ջրային տարածութեամբ Ռուսաստանին զիջելու մասին, նոյնպէս և կօնցէսիա տալու մասին՝ Պօրտ-Արտուրից դէպի Սիբիրի գլխաւոր գիծը միացնող երկաթուղային ճիւղ անցկացնելու համար: Այդ համաձայնութեանը մենք պատմական մեծ նշանակութիւն ենք տալիս, որովհետև դա, անկասկած, աւելի սերտ կերպով կամրացնի այն բարեկամական կապերը, որոնք դարերից ի վեր գոյութիւն ունեն ընդարձակ հարևան պետութիւններին մէջ և որոնք այնպէս ակնյայտնի համապատասխանում են երկու պետութիւնների շահերին: Ամբողջ սրտից ողջունում եմ ձեր մեծութեանը և ցանկանում եմ ձեզ երջանիկ թագաւորութիւն:» Ռուսաց հաւատարմատարի պատասխանը՝ Պէկինում: «Համաձայնութեան ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ այսօր: Ինձ թոյլ տուեցին, ի տարբերութիւն նախկին բոլոր ունկնդրութիւնների, բարձրանալ գահի աստիճանների վրա, անմիջապէս ձեռքից ձեռք յանձնելու Նորին մեծութեանը Թագաւոր Կայսրի հեռագիրը: Ընդունելով իմ ձեռքերից հեռագիրը, Բօգդիխանը պատասխանեց հետևեալ ճառով. «Ես չափազանց ուրախացայ ստանալով Նորին Մեծութեան խորը—բարեկամական հեռագիրը: Մեր երկու պետութիւնների 200 տարուց աւելի տևող անկեղծ բարեկամութիւնը, որ վերջին ժամանակները նորից հաստատվեց դաշնագրով, սրանից յետոյ աւելի ևս կամրանայ: Անկեղծ բարեկամութիւնը և փոխադարձ շահերի համանմանութիւնը կը ծառայեն ի բարօրութիւն երկու ժողովուրդների: Խնդրում եմ ձեզ, պ. լիազօր, հեռագրով հաղորդել այս խօսքերը Նորին Կայսերական Մեծութեան, ջերմ սրտագին ողջոյնների հետ միասին:»

ՊԱՐԻԶ, 28 մարտի: Զինուորական դատարանը, որը արդարացրեց Էստէրհազիին, գումարվեց երկու հարցեր քննելու համար՝ արդեօք պէտք է Զօլայի դէմ գանգատ սկսել դատարանում և արդեօք պէտք է պատուաւոր լէգիօնի շքանշանի կանցլէրին գանգատվել Զօլայի դէմ, որպէս շքանշանի ասպետի դէմ: Դատարանը վճռեց շարունակել դատը Զօլայի դէմ և հանդէս գալ, որպէս քաղաքացիական պահանջող. մի և նոյն ժամանակ դատարանը ցանկութիւն յայտնեց, որպէս զի մինիստրը գանգատ ներկայացնի պատուաւոր լէգիօնի կանցլէրին Զօլային շքանշանի ասպետների ցուցակից հանելու համար:

ԵՕԿՕՀԱՄԱ, 28 մարտի: Առաջին մինիստրը ընդունեց պարլամէնտի երկու պալատների միացեալ անդամների պատգամաւորութիւնը, որոնք նորերս որոշում կայացրին՝ առարկել Ռուսաստանի և Գերմանիայի գործողութիւնների դէմ և պահանջել, որպէս զի եապօնական զօրքերը մնան Վէյ-Խայ-Վէյում: Մինիստրը հրաժարվեց որ և է բան հաղորդել կառավարութեան քաղաքականութեան մասին:

ԼՕՆԴՕՆ, 28 մարտի: Պէկինից հեռագրում են, որ չինաց կառավարութիւնը վճռեց բանալ Վուզունգ նաւահանգիստը, որ գտնվում է Շանգհայից մի քանի մղոն հեռու, միջազգային առևտրի համար՝ դաշնագրերի հիման վրա:

ՊԱՐԻԶ, 28 մարտի: Զօլայի գործի քննութիւնը տեղի կունենայ օրէնսդրական ընտրութիւններից յետոյ:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 28 մարտի: Երէկ մինիստրութիւնը քննում էր պետութիւնների յայտագիրը: Անյայտնի է, սակայն, որ յայտագիրը ազդեցութիւն չէ կարող ունենալ գործերի վրա: Պատերազմը անխուսափելի է: Ասում են, թէ չը նայելով որ Գերմանիան, Ռուսաստանը և Իտալիան միացան միայն միւս պետութիւնների հետ այդ դաշնագիրը ուղարկելու ժամանակ, սակայն իրանք անտարբեր են վերաբերվում այդ հարցին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 28 մարտի: Պրիամուրեան գեներալ-լէյտենանտ Դուխօվսկօյ Տուրկեստանի գեներալ-նահանգապետ է նշանակվում: Պրիամուրեան գեներալ-նահանգապետի օգնական գեներալ-լէյտենանտ Գրօդէկօվ նշանակվում է պրիամուրեան գեներալ-նահանգապետ:

ՄԱԴՐԻԴ, 28 մարտի: Որովհետև դեսպանները այցելեցին Գուլյօնին, գումարվեց մինիստրների խորհուրդ, որը վճռեց զինադադար տալ Կուբայի ապստամբներին:

ԲԱԳՈՒ, 30 մարտի Վիշաուի նաւթահողում բացվեց նաւթի ֆօնտան, որը մի օրում խփում է 500,000 փութ նաւթ:

ՊԱՐԻԶ, 30 մարտի: Ընդհանուր պրօկուրօրը ստացաւ զինուորական դատարանի գանգատը Զօլայի դէմ: Անմիջապէս կազմվեցին և ուղարկվեցին կոչնագրերը:

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ, 30 մարտի: Չինաց գեներալ Չըժան, որը գերմանացիներին թողեց Ցզեաօ-Չժօու՝ առանց հրացանաձգութեան, պաշտօնից եհռացրվեց:

ՏՎԵՐ, 30 մարտի: Վօլգայի սառուցը հալվեց:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մարտի 27-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	94	ր.	90 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ „ „	46	„	$27^{5}/_{8}$ „
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ „ „	37	„	$52^{1}/_{8}$ „
Պօլուիմպերեալ	—	„	— „
Մաքսային կուպօններ	149	„	— „
Բօրսային դիսկօնտ	$4^{3}/_{4}$	„	6°/₀ „
4°/₀ պետական ռէնտա	101	„	— „
4°/₀ Ներքին փոխառութեան	$100^{3}/_{4}$	„	— „
$4^{1}/_{2}$°/₀ գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի	$99^{3}/_{4}$	„	— „
$4^{1}/_{2}$°/₀ վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$100^{3}/_{4}$	„	— „
Ներքին 5°/₀ առաջին փոխառութ.	$283^{1}/_{2}$	„	— „
Նոյնը „ Երկրորդ —	249	„	— „
5°/₀ գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի.	$222^{1}/_{2}$	„	— „
5°/₀ պետական երկաթուղ. ռէնտա	—	„	— „
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5°/₀	$101^{3}/_{8}$	„	— „
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	$101^{1}/_{2}$	„	— „
Օդէսայի — —	$100^{1}/_{4}$	„	— „
Թիֆլիսի — —	$100^{1}/_{2}$	„	— „
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6°/₀ —	102	„	— „
Նոյնը — — 5°/₀ —	100	„	— „
Քութայիսի կալ. բանկի. 6°/₀	102	„	— „
Նոյնը — — 5°/₀	100	„	— „

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

—

ՍԱԼՄԱՍՏ. Արգ. «Մշակը» ուղարկվում է իբրև նուէր, ուստի բաժանորդագին վճարել պէտք չէ:

ԳԱՆՁԱԿ. Ի. Ձեր թղթակցութիւնը, որի մասին հարցնում էք, չի տպագրվի:

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼ. Ա. Տ. Ուսանողների օգտին ուղարկած գումարը ստացանք. կը տպագրենք հերթին:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 1 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 30 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 15 րօպէին: Բ ա թ ո ւ մ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 6 րօպէին. Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 7 ժամ և 10 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 55 րօպէին. Բ ա թ ո ւ մ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 15 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 34 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 34 րօպէին: Բ ա գ ո ւ է հասնում ցերեկվայ 1 ժամ 2 րօպէին:

Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 35 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 9 ժամ 12 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս առաւօտեան 11 ժամին: Բ ա գ ո ւ է հասնում առաւօտեան 6 ժամին:

Ա Զ Դ

ԴՈՐՊԱՏԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ օգտին ընդունվում են գրքերի և զանազան հրատարակութիւնների կամաւոր նուէրներ: Հաղորդելով այդ մասին հայ բանասէր հասարակութեան, դիմում ենք առանձնապէս նաև մեր յարգելի հեղինակներին և թարգմանիչներին նուիրել այստեղի նորակազմ գրադարանին մի-մի օրինակ իրանց թարգմանական կամ ինքնուրոյն հրատարակութիւններից: Հասցէն՝ ЮРЬЕВЪ (Дерптъ) Ратушная ул. домъ № 25. Варосу Аршакуни.

Գրադարանիս նպատակը համակրող հրատարակութիւնները թող բարեհաճեն արտատպել այս յայտարարութիւնը: 10—10

«Սակսօնիա» հիւրանոցում (Դվօրցօվայա փողոց) դրված է ի ցոյց հասարակութեան

ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ

Մեծադիր նոր նկարը

„ԱՆՏԱՌ ԱՇՆԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ“

առ. ժ. 10 — ժ. 5 կէսօրից յետոյ

և ժ. 7 — ժ. 10 երեկոյեան

Կը շարունակվի մինչև ապրիլ 12-ը կիրակի: 2—5

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ա մ ե ն օր, բացի կիրակի օրերից:

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին նեարդային հ.

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ—$10^{1}/_{2}$—$11^{1}/_{2}$ ժ.: կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—$11^{1}/_{2}$—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^{1}/_{2}$—$2^{1}/_{2}$ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Ա. Մ. ՓՈՒԼԻՆԵԱՆ—56 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—$6^{1}/_{2}$—7 ժ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (էլէկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

96—150 Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ԼԵՒՈՆ ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆԻ

Գիւղատնտեսական գործիքներ եւ մեքենաներ

Բացատրական բառարանով և 250 նկարով: Հրատարակութիւն Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան:

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊԷԿ.

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ, Общество изданія армянск. книгъ, Баронская 12. 5—40

Ա Զ Դ

Սմբատ Շահազիզեանի մանկավարժական 35-ամեայ գործունէութեան առթիւ կազմակերպված յանձնաժողովը («Մշակ» № 21) պատիւ ունի ծանուցանելու նրա նախկին աշակերտներին և յարգողներին, որ ցանկացողները մասնակցել հրատարակելի «Ժողովածուին», թող բարեհաճեն ուղարկել իրանց յօդուածները մինչև 1-ն հոկտեմբերի 1898 թ. հետևեալ հասցէով Москва. Дѣвичье поле. Клиники, Анатомическій Институтъ, Доктору Герасиму Власовичу Власянцу. Նոյն հասցէով կարելի է ուղարկել և նիւթական նպաստներ:

Նախ. յանձնաժ.՝ բժ. Կ. Վլասեան

Քարտուղար՝ Ա. Մխիթարեանց

1—4

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՆԷ ԽԻԱՆԴՈՒԼԵԱՆՑԸ

կտակելով Ներսիսեան դպրոցին տասն հազար րուբլի, ի միջի այլոց կարգադրել է (կ. 2-րդ յօդուած ա. կտակի) «Վարչութիւնը Ներսիսեան դպրոցի պարտաւոր է երեք տարին մի անգամ հրատարակել տալ դասագրքեր հայոց եկեղեցական ծխական ուսումնարանների աշակերտների համար, կամ հայերէն ընթերցանութեան գրքեր՝ ծախսելով թէ տպագրութեան և թէ հեղինակին վարձատրելու մինչև երեք հարիւր րուբլի»:

Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը, համաձայն օրագրի նոյեմբերի 5-ից 1897 թ. № 39, յայտնելով վերոգրեալը, հրաւիրում է ցանկացողներին ներկայացնել հոգաբարձութեանը, մինչև սեպտեմբեր ամիսը 1899 թ., իրանց աշխատութիւնները: Այդ աշխատութիւնները կենթարկվեն քննութեան սեպտեմբեր ամսում 1899 թւի. ընդունված աշխատութեան հեղինակը կը ստանայ վարձատրութեան այնքան գումար, որքան կը մնայ 300 րուբլուց, տպագրութեան ծախսը հանելուց յետոյ:

2—2

1898

„Բազմավէպ Հանդիսարան“

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

(Յիսներորդ վեցերորդ տարի)

«Բ ա զ մ ա վ է պ Հ ա ն դ ի ս ա ր ա ն» գրական բանասիրական, պատմական, կրթական և գիտական, կը հրատարակվի նոյն ծաւալով, աւելի ճոխ և հետաքրքրական նիւթեր մատակարարելով իր ընթերցողաց:

Տարեկան գինն է 10 ֆրանկ, կանխիկ վճարելի: Հասցէն՝ Rédaction de la revue „BAZMAVEP“. St. Lazare, VENISE (Italie). 6—6

6—8

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ.

ВЫСОКІЯ ДОСТОИНСТВА НАШИХЪ ИЗОБРѢТЕНІЙ:

Цвѣточнаго о-де-колона,

Глицериновой пудры,

усовершенствов. Глицериноваго мыла

и парфюмеріи „Персидская сирень“,

вызываютъ массу подражателей, что и вынуждаетъ насъ просить гг. покупателей обращать вниніе на нашу фабричную марку и фирму.

Бик° Бик° БРОКАРЪ и К° ВЪ МОСКВѢ. ФАБРИЧН. ШТЕМПЕЛЬ УТВЕРЖД. ПРАВИТЕЛ. 1864 г. 1864 г.

(№ 67)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով տեղեկացնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ Հալաբարում, Նօվօ-Տրօյցկի պօսելենիայի ետևը, բացված է Քաղաքային խիստ վարակիչ հիւանդութիւնների հիւանդանոց մինչև 14 տարեկան հասակ ունեցող ծաղիկով հիւանդ երեխաների և կանանց համար: Հիւանդների ընդունելութիւնը ձրի է: 1—3

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանօնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, ապրիլ ամսի 1/13-ին ԱՆԱՏՕԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲԻԱՆԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբեակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին: (ե. հ. շ.) 12—20

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Марта 1898 г.

Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13